

Inhoud

Normandië en Bretagne

- ▶ De steile krijtrotsen, die als een muur uit de zee oprijzen
- ▶ Militaire begraafplaats in Tilly-sur-Seulles
- ▶ De Mont-Saint-Michel
- ▶ De ommuurde binnensteden van Saint-Malo en Vitré
- ▶ De overdonderende natuur aan de noordkust van Bretagne
- ▶ Pointe du Raz en Pointe de Penmarch in Cornouaille

- 7 Kaarten en plattegronden
- 11 Woord vooraf
- 1 13 Een kennismaking**
- 14 Normandië in vijf departementen plus één
- 17 Bretagne in vier departementen plus één
- 20 Typisch bretons
- 28 Culinaire geneugten
- 2 37 Geschiedenis in vogelvlucht**
- 38 Eerste tekenen van beschaving
- 38 Kelten, romeinen, franken en noormannen
- 40 Hertogdom Normandië
- 43 Hertogdom Bretagne
- 43 Naar een Franse eenheid
- 3 55 Kunst en cultuur**
- 56 Raadsels uit de prehistorie
- 57 Romaanse kunst
- 59 Gotiek
- 62 Renaissance
- 65 Moderne architectuur
- 66 Schilderkunst
- 67 Meubelen, huisraad, aardewerk
- 69 Literatuur
- 71 Muziek
- 4 73 Noordoost-Normandië**
- 74 Noordelijke kuststreek
- 77 Havenstad Dieppe
- 84 Kust tussen Dieppe en Le Havre
- 90 Le Havre
- 93 Seinedal van Le Havre naar Rouen
- 103 Rouen
- 110 Tussen Andelle, Seine en Epte
- 5 121 Centraal-Normandië**
- 122 Departement Eure
- 130 Pays d'Auge
- 137 Côte Fleurie: van Honfleur naar Caen
- 143 Caen
- 148 Invasiestranden
- 155 Bayeux en omgeving
- 6 161 West-Normandië**
- 163 Van Bayeux naar Cherbourg
- 171 Van Cherbourg naar Mont-Saint-Michel
- 179 Mont-Saint-Michel
- 7 185 Zuid-Normandië**
- 186 Perche
- 190 Suisse Normande en Pays de Falaise
- 195 Tussen Argentan en Laval
- 205 Laval
- 8 209 Noordoost-Bretagne**
- 210 Van Pontorson naar Saint-Malo
- 213 Saint-Malo
- 217 Tussen Saint-Malo en Rennes
- 219 Het meest oostelijke deel
- 223 Rennes

9 229 Noord-Bretagne

- 230 Van Saint-Malo naar Cap Fréhel
- 236 Van Cap Fréhel naar Saint-Brieuc
- 239 Van Saint-Brieuc naar Morlaix en Saint-Pol-de-Léon
- 250 Van Morlaix naar Brest

10 255 West-Bretagne

- 256 Gebied van de Abers
- 260 Brest
- 263 Schiereiland Crozon
- 266 La Cornouaille
- 275 Van Quimper naar Lorient

11 281 Midden-Bretagne

- 282 Argoat
- 282 Monts d'Arrée en Montagnes Noires

- 287 Tussen Carhaix-Plouguer en Châteauneuf-du-Faou
- 288 Guingamp – Pontivy – Josselin en omgeving

12 297 Zuid-Bretagne

- 298 Van Lorient naar Auray
- 305 Golf van Morbihan
- 311 Tussen Vannes en Nantes
- 317 Nantes
- 323 Tussen Nantes en Rennes

i 327 Algemene informatie

r 337 Register

Kaarten en plattegronden

8 Normandië en Bretagne	210 Noordoost-Bretagne
14 Departementale indeling	222 Rennes
78 Noordoost-Normandië	230 Van Saint-Malo naar Saint-Brieuc
88 Le Havre	234 Van Saint-Brieuc naar Morlaix
102 Rouen	250 Van Morlaix naar Brest
122 Centraal-Normandië	256 De noordwesthoek van Bretagne
143 Caen	265 West- en Midden-Bretagne
162 West-Normandië	299 Zuid-Bretagne
186 Zuidwest-Normandië	318 Nantes

Woord vooraf

Wanneer je dit deel van Frankrijk bezoekt, kun je rekenen op spectaculaire beelden van woeste golven onder fantastische wolkenluchten, duizelingwekkend hoge krijtrotsen en ruige kusten, maar ook op lieflijk glooiende landschappen en een rijkdom aan bezienswaardigheden. Dit alles maakt deze regio's tot een vakantiebestemming zonder weerga.

Wie van de natuur houdt kan zijn hart ophalen: rotsformaties en stranden aan de kust, groene vlakten en glooiende hellingen in het binnenland. De Bretonse heuveltoppen hebben hier en daar het aanzien van woeste bergen en de streek ten zuiden van Caen heet 'Normandisch Zwitserland': een eldorado voor klimmers en abseilers. Verder zijn er geheimzinnige bossen, golvende weilanden, appelboomgaarden, meren voor allerlei vormen van watersport en veel waterwegen voor de vaartoeristen.

En dan de cultuur! De kastelen, kerken en kathedralen zijn een lust voor het oog en de bijzondere calvaires in Bretagne – beeldengroepen met taferelen uit het dagelijks leven – zijn ontroerend. Buiten de 's zomers drukbezochte plaatsen kom je romantische dorpjes en schilderachtige stadjes tegen met een heerlijke, ongecompliceerde sfeer. En in de oude, ommuurde binnensteden lijkt het alsof je in een toneelstuk terechtgekomen bent, waar je elk moment een aanstormende ridder te paard kunt verwachten. Wat het eten en drinken betreft komt ook niemand iets tekort. De visgerechten en de geraffineerde schaal- en schelpdierschotels zijn verrukkelijk. Daarnaast zijn de crêpes, cider, wijn, kaas en het scala aan plaatselijke specialiteiten niet te versmaden.

De regio's Normandië en Bretagne bieden werkelijk voor elk wat wils!

Joke Radius

◀ Calvaire Plougastel-Daoulas.

Een kennismaking

Alleen al de kuststreken van Normandië en Bretagne bieden talloze variaties: kiezelstranden aan de voet van steile krijtrotsen, uitgestrekte zandstranden, ruige rotskusten vol kapen en klippen, baaien en inhammen, bijna afgesloten binnenzeeën en talrijke bewoonde en onbewoonde eilanden.

In Normandië ligt het lieflijke bocage-landschap als een lappendeken over de heuvels uitgespreid. De landerijen, weiden en appelboomgaarden worden door hagen en bosjes gescheiden. Hier komen de bekende streekproducten vandaan: calvados, cider en diverse kaassoorten, waarvan camembert en brie wel de bekendste zijn. Daarnaast is Normandië bekend om zijn badplaatsjes, vakwerkhuisen, oude abdijruïnes en de abdijen, kathedralen en kerken in steden als Rouen, Caen en Évreux.

Bij Bretagne denk je vóór alles aan vissershaventjes en schaal- en schelpdieren. Maar Bretagne is ook het land van legenden en tradities. Bezoekers komen dan ook vaak juist voor de festivals op het terrein van traditionele en Keltische muziek en cultuur. Ook trekken de ommuurde stadjes en de prehistorische menhirs (rechttopstaande stenen) en dolmens (hunebedden) veel toeristen aan, evenals de enclos paroissiaux (ommuurde parochie-erven) met hun stijlvolle kerkjes en beeldenrijke calvaires (voorstellingen van de kruisweg).

< Honfleur

Departementale indeling

NORMANDIË IN VIJF DEPARTEMENTEN PLUS ÉÉN

Seine-Maritime

Het noordelijkste departement is Seine-Maritime, gevormd door het Pays de Bray in het oosten en het Pays de Caux aan de kust. Het Pays de Bray is een lieflijk landbouw- en veeteeltgebied met boomgaarden en grote bossen. Het Pays de Caux is een uitgestrekt kalkplateau, dat aan de zee kant begrensd wordt door de beroemde steile rotsen en aan de andere zijde door de Seinevallei. De voornaamste landbouwproducten hier zijn granen, vlas en suikerbieten. De kust, de Côte d'Albâtre, begint bij het schilderachtige badplaatsje Le Tréport en loopt via Dieppe, Fécamp en Étretat tot aan Le Havre. De zuidgrens wordt gevormd door de Seine, die in Bourgondië ontspringt en 776 km verderop in het Kanaal uitkomt. De Seinevallei – waarvan het oostelijke deel in het departement Eure ligt – is met zijn mooie landschap en historische monumenten een aantrekkelijke toeristische bestemming. Centraal in de Seinevallei ligt Rouen, de hoofdstad van Normandië. Deze museumstad heeft een prachtig gerestaureerde oude binnenstad en trekt jaarlijks enorme aantallen bezoekers. De kathedraal, andere kerken en het justitiële paleis zijn hoogtepunten van gotische bouwkunst. Bijzondere middeleeuwse straten met vakwerkhuisen, de populaire poort-toren Gros-Horloge en een reeks

Langs de Eure.

boeiende musea maken een bezoek aan Rouen tot een must. Een aanrader is ook de Route des Abbayes door de Seinevallei, langs prachtige abdij- en kerkrues zoals die van Saint-Martin-de-Boscherville, Jumièges en Saint-Wandrille.

Eure

Het riviertje de Eure gaf zijn naam aan dit departement. De groene oevers tussen de soms wat kale heuvels hebben charmante verrassingen in petto, vooral tussen Louviers en Dreux. De hoofdstad Évreux, van oorsprong een oude Galische nederzetting, is net als veel andere Franse steden in de loop der eeuwen meerdere keren verwoest: door Vandalen, Noormannen en Engelsen en in een recenter verleden door Duitse en geallieerde bombardementen. Vooral het centrum is mooi gerestaureerd. In het westelijke deel van het departement, in de vallei van de Risle, ligt de oude abdijruïne van Le Bec-Hellouin, die ondanks vernielingen nog altijd een stille getuige is van een groots verleden.

Calvados

Cider, calvados en de beroemde kaassoorten camembert en pont-l'évêque komen vooral uit Calvados, het centrale departement van Normandië. Hier zijn ook de vakwerkboerderijen en landhuizen (*manoirs*) te vinden. Aan de Côte Fleurie, in het verlengde van de Seinemonding, liggen bekende badplaatsen als Honfleur, Deauville, Trouville, Houlgate en Cabourg.

De ridders van de Ronde Tafel op zoek naar de heilige Graal, in de kerk van Tréhorentec.

Land van legenden

De Kelten hebben altijd een hang gehad naar het mystieke en bovennatuurlijke, zo ook de Bretons. Behalve die volksaard lijken ook de geografische constellatie van het land en de geschiedenis aanleiding te zijn voor een ongeremde bloei van het fantastische en mysterieuze in de volksverbeelding, vandaar de bijnaam 'Land van legenden' voor Bretagne.

De Arthurlegende, over koning Arthur en de Ridders van de Ronde Tafel, behoort tot de wereldliteratuur. Twee van deze ridders, Parcival en Lancelot, beleefden in Bretagne een groot deel van hun avonturen op hun zoektocht naar de heilige graal. De graal was de avondmaalsbeker, waarin Jozef van Arimathea het bloed van de stervende Christus aan het kruis opving. Jozef kwam met deze beker naar Bretagne en verbleef in het bos van Brocéliande, het huidige Forêt de Paimpont. Daarna is niets meer van hem vernomen, en ook van de beker ontbreekt elk spoor. In de 6de eeuw stelden koning Arthur en zijn ridders zich ten doel deze heilige graal terug te vinden. Alleen een ridder met een nobel karakter zou hiertoe in staat zijn. Zo'n ridder was Parcival. Zijn zoektocht was in de middeleeuwen de bron van ontelbare avonturenverhalen, die koning Arthur en zijn mannen elkaar vertelden, gezeten aan hun beroemde tafel, die opzettelijk rond was gemaakt zodat niemand aan het hoofd kon zitten.

Ook is er het bekende verhaal van Tristan en Isolde. Prins Tristan kreeg de opdracht naar Ierland te varen om er Isolde af te halen, de bruid van zijn oom, koning Marc van Cornwall. De moeder van Isolde gaf haar dochter een zelfgebrouwen liefdesdrank mee die haar huwelijk met Marc gelukkig moest maken. Maar per vergissing namen Tristan en Isolde onderweg een paar slokken van de drank, waardoor tussen hen beiden een eeuwigdurende liefde opbloeide. Isolde trouwde met Marc, maar voelde geen liefde voor hem. Na tal van ontmoetingen besloot Tristan zich elders te vestigen, waar hij enkele jaren later trouwde. Toen hij gewond raakte en ziek werd, vroeg hij zijn vriend koningin Isolde te gaan halen.

De vriend beloofde witte zeilen te hijsen als hij Isolde meebracht. Lukte dat niet, dan waren zijn zeilen zwart. Tijdens het wachten op de komst van Isolde vertelde Tristan zijn vrouw over zijn eeuwige liefde voor Isolde. Dat had hij niet moeten doen: zijn vrouw zon op wraak. Toen het schip met de witte zeilen in aantocht was, vertelde zij haar man dat het schip zwarte zeilen voerde. Tristan trok zich dat zo aan dat hij stierf. Toen Isolde even later aankwam, stierf ook zij van verdriet.

Een andere legende gaat over de legendarische stad Ys, die ten tijde van koning Gradlon (6de eeuw) de hoofdstad van Cornouaille was (zie kader p. 270). De stad zou gelegen hebben in de baai van de Trépassés, of in die van Douarnenez, bij het eiland Penmarch of nog ergens anders. Deze stad was zo mooi dat de inwoners van Lutetia hun stad 'net zo mooi' vonden: Par-is (*pareille à Ys*)!

Tallose heiligen

Nergens worden zoveel heiligen vereerd als in Bretagne. Slechts enkelen van hen zijn officieel heilig verklaard door Rome (zoals Sint-Yves), de meesten werden gewoon door de gelovigen uitverkoren. Vaak gaat hun faam dan ook niet verder dan een bepaalde streek of zelfs één enkel dorp. De geestelijke leiders van de Kelten, die in de 5de eeuw uit Groot-Brittannië overkwamen, werden de patroonheiligen van de zeven oudste bisdommen: Saint-Malo, Saint-Brieuc, Saint-Pol-de-Léon, Dol (Sint-Samson), Tréguier (Sint-Tugdual), Quimper (Sint-Cotentin) en Vannes (Sint-Patern). Samen met de lokale heiligen en de universele heiligen van de katholieke Kerk staan deze 'heiligen van Bretagne' afgebeeld op de meeste calvaires.

Keltisch kruis.

BRETONSE PARDONS

- derde zondag in mei Tréguier
- pinksterweekend Moncontour
- laatste zondag in juni Saint-Jean-du-Doigt, Plouguerneau, Le Faouet
- eerste zondag in juli Guingamp (de avond ervoor fakkeloptocht)
- tweede zondag in juli Locronan (de Petite Troménié)
- tweede en derde zondag in juli Locronan (de Grande Troménié) (elke 6 jaar, laatste in juli 2019)
- 25 en 26 juli Sainte-Anne-d'Auray
- vierde zondag in juli Le Vieux-Marché: islamitisch-christelijke pardon
- 15 augustus Perros-Guirec, Becherel, en Porcaro (Morbihan) pardon van de Madonna van de motorrijders
- derde zondag in augustus Rochefort-en-Terre
- laatste zondag in augustus Sainte-Anne-la-Palud
- eerste zondag in september Camaret, Le Folgoët, Lamballe
- tweede zondag in september Carnac
- 7 en 8 september Josselin
- derde zondag in september Hennebont, Plouguerneau
- zondag het dichtst bij 29 september Mont-Saint-Michel

De populairste van alle Bretonse heiligen is Ivo, 'monsieur Saint-Yves', een 13de-eeuwse priester uit Tréguier, die tijdens zijn leven de toeverlaat der armen was en ook nu als zodanig wordt vereerd. De hulp van andere heiligen wordt ingeroepen bij darmkrampen (Mamert), hoofdpijn (Liver-tin), problemen met de koeien (Cornély), met de paarden (Herbot), of ter bescherming van de boeren (Isidore), de tuinlieden (Fiacre) of de vissers (Corentin).

Patrones van de hooioogst is sinds jaar en dag de heilige Anna, moeder van Maria. Haar cultus werd in het verleden verbreid tijdens de kruistochten en in Bretagne vooral gepropageerd door hertogin Anne de Bretagne, de latere koningin. Zij is nu de patroonheilige van Bretagne. De beroemdste *pardon* van heel Bretagne is die van Sainte-Anne-d'Auray, geheel te harer ere, net als die van Sainte-Anne-la-Palud. Een gezegde in Bretagne luidt: 'Dood of levend, eens moet iedere Breton naar Sint-Anna.'

Pardon in Moncontour.

Pardons

Elk jaar, van mei tot en met september, trekt door tal van steden en dorpen een kleurrijke processie (*pardon*) met biddende en zingende mannen, vrouwen en kinderen, geestelijken, doedelzakspelers, vaandel-, kaarsen-, beelden- en reliekendragers. Bekende pardons trekken altijd heel wat deelnemers en kijkers (zie kader p. 24). Zo'n processie is een godsdienstige en folkloristische gebeurtenis en door de veelkleurige Bretonse kostuums die voor deze gelegenheid uit de kast worden gehaald, is het een uniek schouwspel. De deelnemers trekken naar een kerk of kapel om hun geliefde heilige te vragen om bij God vergeving (*pardon*) van hun zonden te bepleiten, om hem of haar hun verlangens kenbaar te maken, te danken voor verkregen gunsten of een gedane gelofte te vervullen. Naast grote pardons zijn er ook eenvoudige bijeenkomsten, soms uitsluitend voor een bepaalde groep, bijvoorbeeld moeders, soldaten of vissers. De pardon wordt vaak gevolgd door een markt of een feest met dansen, een kermis en paardenrennen, terwijl op de vooravond soms een fakkel- of lampionoptocht wordt gehouden.

Twee heel ongewone pardons zijn de islamitisch-christelijke pardon van Le Vieux-Marché (Côtes-d'Armor) en de pardon van de Madonna van de motorrijders in Porcaro (Morbihan).

Links de kathedraal van Coutances, rechts de kerk Saint Pierre in Caen.

basiliek aan, met dien verstande dat het koor een bijzonder grote betekenis kreeg: het is soms bijna even lang als het schip zelf, met een straal van kapellen eromheen. De plaats van de toren en het aantal torens varieerden.

Gotische bouwkunst in Normandië

In de 13de eeuw ontwikkelde de Normandische bouwtraditie zich tot de gotiek; de kathedraal van Coutances is daarvan het mooiste voorbeeld. De bouwmeesters elders in Frankrijk ontleenden aan de Normandische abdijkerken de voorgevel in H-vorm en de ruime galerijen (de façade van de Notre-Dame van Parijs is gebouwd naar het voorbeeld van de Trinité in Caen en de galerijen naar die van de Saint-Étienne in diezelfde stad). Mooie voorbeelden van deze beginperiode van de gotiek zijn de kathedralen van Rouen, Bayeux en Lisieux, evenals de abdijkerk van Mont-Saint-Michel.

Vanaf de 14de eeuw is de gotiek over haar hoogtepunt heen. Zij wordt dan *flamboyant*, vlammend: naar de op kronkelende vlammen lijkende ribben in ramen en rozetten. Dit wordt ook wel beschouwd als wat ‘overdreven’, en minder echt. Vernuft en wiskundige redeneerkunst verdrongen de geniale artistieke visie. Meesterwerken van flamboyante gotiek zijn de Saint-Ouen en de Saint-Maclou in Rouen en de Tour de Beurre in diezelfde stad, de toren van de Notre-Dame in Caudebec-en-Caux en de Madeleine in Verneuil-sur-Avre. In deze tijd werden ook mooie niet-religieuze gotische gebouwen neergezet, zoals het Palais de Justice in Rouen.

Gotische bouwkunst in Bretagne

In Bretagne ging de ontwikkeling van de bouwkunst wat langzamer. Bretagne hoorde immers niet echt bij Frankrijk: dat was pas vanaf 1532 het geval, toen de dochter van Anne van Bretagne de macht aan Frankrijk overdroeg. Ook door de excentrische ligging, waardoor de Franse welvaart deels aan Bretagne voorbijging, was dit deel van Frankrijk in het algemeen armer dan Normandië.

Het duurde tot in de 14de en 15de eeuw voordat er uitgesproken gotische kerken werden gebouwd. Deze konden overigens niet concurreren met hun voorbeelden in Normandië of Île-de-France, noch qua afmetingen noch qua ornamentiek. De stadjes die de kathedralen lieten bouwen – Dol, Saint-Pol-de-Léon, Tréguier, Quimper – waren niet zo kapitaalkrchtig. Ook had het harde en moeilijk te bewerken graniet, dat veel gebruikt werd, invloed op de constructie. Men moest zich tevreden stellen met vrij lage gewelven en een beperkte decoratie. Chronisch geldgebrek was er de oorzaak van dat de bouw soms drie tot vijf eeuwen duurde, zodat alle fasen van de gotiek in één gebouw zijn terug te vinden: vanaf de sobere bogen uit de begintijd tot en met de ontsparingen van het flamboyante. Hier en daar komt zelfs de renaissance al tevoorschijn.

Petrus met de sleutel.

Portaal

Bij een bezoek aan Bretonse kerken valt op dat het – meestal zuidelijke – portaal heel belangrijk is: het is vrij diep, met links en rechts stenen banken en daarboven de beelden van de twaalf apostelen, aan elke kant zes. Ooit vergaderden de notabelen van een parochie in dit portaal, vandaar de banken. De apostelen zijn te herkennen aan hun attributen. Zo heeft Petrus een sleutel, Paulus een boek of zwaard, Johannes een kelk, Thomas een winkelhaak, Jacobus de Meerdere een pelgrimsstaf. Anderen dragen de instrumenten waarmee zij werden gemarteld: Mattheus een bijl, Simon een zaag, Andreas en Philippus een kruis, Bartholomeus een mes, Jacobus de Mindere een knuppel en Thaddeus een knots of bijl.

Feodale burchten

In Normandië was het vaak de hertog die de bouwvergunningen aan de adel verleende. Daarbij zag de hertog bij voorkeur burchten verrijzen langs de grenzen van zijn hertogdom, en hield hij zich het recht voor om er een garnizoen te legeren. Hier en daar zijn deze burchten (of wat er van over is)

Noordoost-Normandië

Het noordelijkste puntje van Normandië ligt aan de kust, en het ligt voor de hand een bezoek aan deze regio daar te beginnen. Je komt er via Lille, Arras en Abbeville, maar je kunt natuurlijk ook vanuit Noord-Frankrijk de kustlijn volgen, via de autoroute A16. Van Abbeville is het nog ongeveer 30 km naar Eu, en 100 km naar Rouen, de hoofdstad.

De kustlijn van dit deel van Normandië spreekt tot de verbeelding door de steile krijtrotsen, die hier en daar als een muur uit de zee oprijzen. Van bovenaf biedt dat op veel plaatsen fabuleuze panorama's. De door erosie en de werking van de zee ontstane rotspoorten van Étretat zijn beroemd, plaatjes van deze bijzondere formaties tref je in deze streek dan ook overal aan.

< Le Gros-Horloge, de trots van Rouen.

Het kasteel van Eu.

NOORDELIJKE KUSTSTREEK

Eu

Het sfeervolle stadje Eu, met zijn oude gebouwen en leuke straatjes, ligt in de schilderachtige vallei van de Bresle.

Op de grote Place d'Orléans, tegenover de kerk, staat het **kasteel van Eu** uit 1578. In het oudere kasteel dat hier eerst stond, trouwde Willem de Veroveraar met Mathilde van Vlaanderen. In het heuvelachtige park ernaast, waar in de 19de eeuw exotische boomsoorten en bijzondere coniferen werden geplant, staat het ruitersstandbeeld van een hertog van Orléans, die tevens graaf van Eu was.

De 12de-eeuwse **gotische kerk** is gewijd aan Notre-Dame en Saint-Laurent (aartsbisschop Lawrence O'Toole van Dublin). In de kerk bevindt zich een mooie beeldengroep van de graflegging van Christus in een kapel naast het hoofdaltaar. Hoog achter het hoofdaltaar is de kleine vergulde reliekschrijn van aartsbisschop Lauwrence, die in 1181 in een klooster in Eu stierf. Hij was hierheen gekomen om de steun van de hertog te vragen voor Ierland.

Vlak bij de Place Carnot staat de **Chapelle du Collège** – van het jezuïetencollege – uit 1620, met een gevel van baksteen en beeldhouwwerk. Het meest de moeite waard zijn de zwartmarmere, met goud ingelegde graftomben van Hendrik van Lotharingen en zijn gemalin Catharina van Kleef.

De Côte d'Albâtre bij Le Tréport.

Ten slotte kun je in Eu het 17de-eeuwse ziekenhuis bewonderen met het aardige overdekte kerkhofje.

Zuidoostelijk van Eu ligt het uitgestrekte **Forêt d'Eu**, dat uit drie delen bestaat: het dichtst bij Eu het Triage d'Eu, iets verder het Haute Forêt en nog verder het Basse Forêt. Er staan voornamelijk beuken in deze mooie, woeste bossen. Vanuit het Haute Forêt zijn er prachtige vergezichten op de vallei van de Bresle. In het toeristenbureau van Eu is informatie verkrijgbaar over toeristische routes door het bos en de omgeving. In het dal van de Bresle liggen glasfabrieken en sfeervolle dorpjes.

- > **OFFICE DE TOURISME**, 41, Place Guillaume le Conquérant, www.ville-eu.fr.
- > **LA CHAPELLE DU COLLEGE**, www.ville-eu.fr.

Yères-dal

Landinwaarts, langs het Forêt d'Eu, ligt het weelderige dal van de Yères. Het begint bij Criel-Plage, waar een van de hoogste bergen van de Normandische kust ligt: Mont Jolibois (104 m). In de Yères zit nogal wat vis, met name forel, er wordt dan ook druk gevist. Het dicht begroeide dal contrasteert met het overige, nogal vlakke kustlandschap.

Le Havre

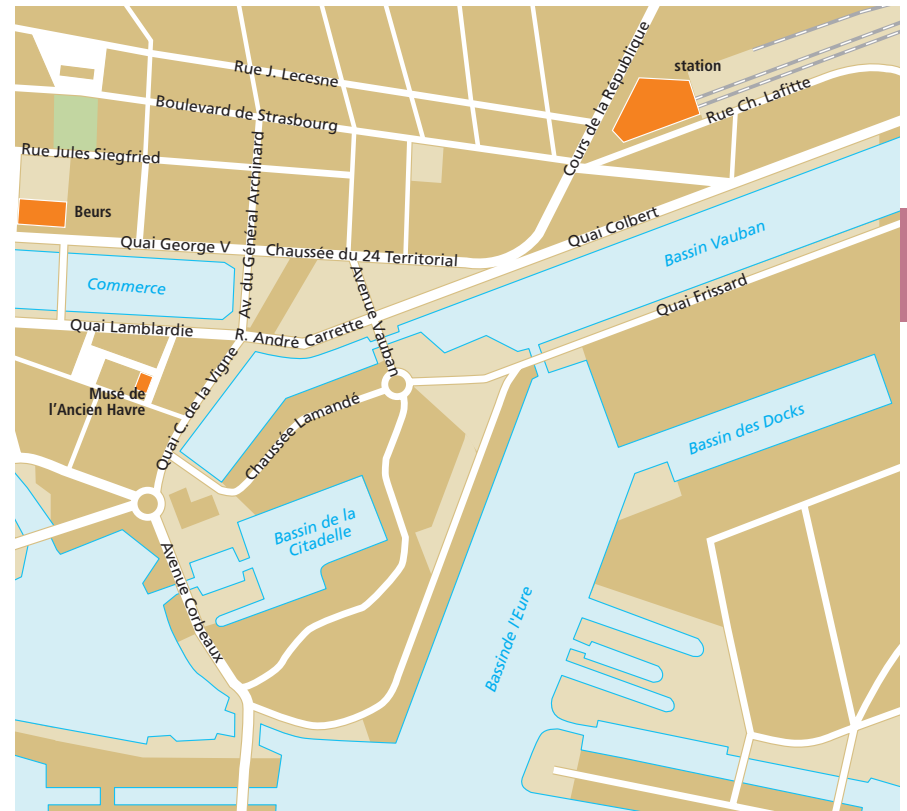
gebedenboeken, reliëfschrijnen en email uit Limoges. Na een bezoek aan de zaal met namaakflessen uit de hele wereld, kun je de likeur natuurlijk proeven. De nieuwe likeurstokerij staat in Tourville-les-Ifs, 8 km ten zuiden van Fécamp.

> **PALAIS BÉNÉDICTINE**, www.benedictinedom.com.

Rotspoorten van Étretat

Op de gezellige Place Foch in het centrum van Étretat vind je kleine hotels en restaurantjes, een bierhuis en een oud-Normandische houten markthal met een spits torentje, vol souvenirwinkeltjes.

Er zijn mooie vakwerkhuizen en in een prachtig middeleeuws pand is het hotel La Résidence met het restaurant Le Salamandre gevestigd. Het stadje heeft een kiezelstrand, geen haven, maar de vissers trekken hun boten het strand en de boulevard op, die tussen twee hoge krijtrotsen ligt.

De falaises (steile rotswanden) van deze badplaats – met hun poorten, naalden en torentjes – hebben dichters en schilders geïnspireerd. Zo schreef de Franse auteur-journalist Alphonse Karr (1808–1890): ‘*Si j’avais à montrer la mer à un ami pour la première fois, ce serait Étretat que je choisirais.*’ ‘Als ik een vriend voor de eerste keer de zee moest laten zien, zou ik daarvoor Étretat kiezen.’ In de kust zijn hoge openingen ontstaan doordat de golven het zachte gedeelte van het gesteente wegspoelden. De spreuk in het stadswapen is dan ook erg toepasselijk: ‘Mijn poorten staan altijd open.’ Kijkend naar de zee zie je links van de dikke lagen kiezels op het strand de Falaise d’Aval met aan het einde een hoge poort; vlak erachter rijst de 70 m hoge Aiguille omhoog. Rechts ligt de Falaise d’Amont met een kleinere poort. Boven op deze krijtrots staat een kerkje en ook het puntige monument van de Franse vliegers François Coli en Charles Nungesser die op 8 mei 1927 op hun vlucht Parijs–New York in zee stortten en hier voor het laatst gesignaleerd werden.

> **OFFICE DE TOURISME**, Place Maurice-Guillard, www.lehavre-etretat-tourisme.com.

Centraal-Normandië

Toeristen die Normandië beschouwen als een doorgangsgebied op weg naar verder gelegen streken doen zichzelf tekort. Zij missen heel wat bestemmingen, die zeer de moeite waard zijn. De invasie stranden en de monumenten die met de invasie in 1944 te maken hebben, moet iedereen eigenlijk gezien hebben. Musea brengen de gebeurtenissen van toen terug in de herinnering. Het aantal mensen die de oorlog niet hebben meegemaakt wordt natuurlijk steeds groter en voor hen is het nauwelijks voorstelbaar wat zich aan deze stranden en landinwaarts aan drama's heeft afgespeeld. Van de enorme begraafplaatsen die je overal aantreft wordt iedereen stil. Maar er valt ook veel te genieten in deze regio.

< De abdijkerk van Cerisy-la-Forêt.

Flamboyante gotiek van de kathedraal van Évreux.

In **Anet** herinnert een groot kasteel aan Diane de Poitiers, bij velen bekend door het prachtige, voor haar gebouwde kasteel van Chenonceaux. Oude prenten tonen aan dat in Anet ooit een klein Versailles lag, gebouwd in renaissancestijl door Philibert Delorme en verfraaid op z'n Italiaans door beroemde kunstenaars als de beeldhouwers Jean Goujon en Germain Pilon, de Italiaanse emalleur Benvenuto Cellini en tapijtwevers uit Fontainebleau. Diane de Poitiers woonde er en ligt er begraven. Meer dan de helft van de gebouwen verdween in de loop van de tijd, maar er is nog steeds genoeg te zien: het toegangsportaal, de linkervleugel van de vroegere *cour d'honneur* met de kamer van Diane, tapijten, een grote staatsietrap enzovoort. De kapel stamt uit 1548. Op de Place du Château, links van de ingang,

ligt de grafkapel van Diane de Poitiers, waarvan de bouw vlak voor haar dood in 1566 begon en die in 1577 werd voltooid. Het witmarmeren beeld van Diane – knielend op een zwarte sarcofaag – en het altaarretabel zijn van de hand van Pierre Bontemps. Nadat dit grafmonument in 1795 werd geschonden, zijn de stoffelijke resten van Diane overgebracht naar de parochiekerk van Anet.

> *KASTEEL VAN ANET*, www.chateau-d-anet.com.

Dreux

Dreux, net buiten Normandië, is een belangrijk regionaal marktcentrum. Rond het belfort is een voetgangerszone die uitnodigt tot flaneren. De Grande-Rue is geanimeerd en levendig. Het elegante **belfort** werd gebouwd in de jaren 1512–1537. In een groot park, tussen de resten van wat oude fortificaties, staat de **Chapelle Royale Saint-Louis** (19de eeuw). Hier worden de resten van een reeks prinses en vorsten uit het huis Orléans bewaard. De *gisants* (liggende beelden) geven een aardig beeld van de 19de-eeuwse beeldhouwkunst. Ten slotte is er nog het gemeentelijke **Musée d'Art et d'Histoire Marcel-Dessai**, met schilderijen, archeologie en documenten over de historie van stad en regio.

> *OFFICE DE TOURISME*, 9, *Cour de l'Hôtel-Dieu*, www.ot-dreux.fr.

> *CHAPELLE ROYALE*, www.chapelle-royale-dreux.com.

> *MUSÉE D'ART ET D'HISTOIRE MARCEL-DESSAI*, www.ot-dreux.fr.

Kasteel van Diane in Anet.

DIANE DE POITIERS

Diane werd op 32-jarige leeftijd weduwe, toen haar man, Louis de Brézé, kasteelheer van Anet, stierf. Zij wist daarna in de gunst te komen bij de tweede zoon van koning Frans I, de latere koning Hendrik II. Het feit dat hij toen pas 12 jaar oud was en Diane 32, was kennelijk geen belemmering, evenmin als het huwelijk dat hij korte tijd later sloot met Catherina de' Medici. Toen Henri in 1547 koning werd, was hij nog steeds weg van Diane en schonk hij haar het kasteel van Chenonceaux, waar hij met zijn vrouw (en Diane!) woonde. Tot aan zijn dood in 1559 bleef zijn hartstocht voor Diane bestaan: Diane was toen 60 jaar oud, Catherina pas 40. Al die jaren woonde Diane dus aan het hof, in redelijke harmonie met Hendriks vrouw, die ze, doordat ze twintig jaar ouder was, overvleugelde. Ze voedde zelfs haar kinderen op, wat een hele klus geweest moet zijn, want Hendrik en Catharina kregen er tien.

Diane zette de koning, het hof, de kunstwereld en 's rijks financiën naar haar hand. Behalve Chenonceaux bezat ze het kasteel van Anet. Toen Hendrik stierf, wilde Catherina wel eens van Diana af. Daarom kocht ze het kasteel van Chaumont, waar Diane in een paar kamers haar intrek mocht nemen. Diane liet zich echter niet ongestraft verjagen. Bij de inrichting van haar kamers zorgde ze ervoor dat die onmiskenbaar haar stempel kregen, en toen het geheel klaar was, vertrok ze en verkoos Anet als woonplaats, waar ze in 1566 overleed.

Évreux

De administratieve en religieuze hoofdstad van de Eure, Évreux, ligt aan de Iton, een zijrivier van de Eure, die dwars door de stad loopt. Langs het water kun je leuk wandelen, vooral in de buurt van de resten van de Frans-

Het Grand Hôtel in Cabourg, waar Proust logeerde.

de zomermaanden trekken liefhebbers uit binnen- en buitenland.

> **OFFICE DE TOURISME**,
Quai de l'impératrice Eugénie,
www.indeauville.fr.

Omgeving Deauville

In het achterland van Deauville en Trouville, aan beide zijden van het riviertje de Touques, kun je leuke uitstapjes maken: naar de Mont Canisy, een 112 m hoge heuvel met een mooi kustpanorama, naar de kloosterruïnes van Saint-Arnoult, het landelijke Normandische dorpje Tourgeville of naar de resten van een kasteel van de nakomelingen van Willem de Veroveraar in Bonnevilliers-sur-Touques. In het uitgestrekte Forêt de Saint-Gatien kun je lekker wandelen.

Leuke badplaatsjes

Op weg naar Caen kom je langs campings en leuke badplaatsjes: het kleine Bénerville-sur-mer, het aardige Blonville-sur-mer met al zijn hotels, Villers-sur-mer met een lange boulevard en een rij witte badhokjes op het strand. Heel interessant om te bezoeken hier is het centrum Paléospace l'Odyssee, vlak bij het strand. De Falaise des Vaches Noires is beroemd omdat er zoveel fossielen te vinden zijn. Het centrum organiseert excursies waarbij daarnaar gezocht wordt en tegelijkertijd van alles over over de kustflora en -fauna en archeologie aan bod komt. Omdat de Greenwich- of nulmeridiaan door Villers-sur-mer loopt, wordt ook daarover veel informatie gegeven: er is een collectie van oude meetinstrumenten waarmee wetenschappers in de 18de en 19de eeuw al die dingen ontdekten die nu zo vanzelfsprekend lijken (www.paleospace-villers.fr).

De **Falaise des Vaches Noires** ('Zwarte koeienklif'), die er zo eigenaardig uitziet, is een rotspartij van kalk en mergel, doorsneden door kleine ravijnen die gevormd werden door het water dat van het plateau van de Auge naar beneden komt. Beneden holt de zee de rotsen uit; boven wordt de kalklaag door erosie aangetast. Grote blokken zijn naar beneden gekomen; deze met wier bedekte bonken zijn de 'zwarte koeien'. Je kunt ze bij laag water via het strand bereiken, vanuit Villers-sur-mer of Houlgate.

Caen

Dives heeft geen strand, maar wel een jachthaven en een vissershaven. Rond de 11de–14de-eeuwse kerk Notre-Dame ligt het oude centrum. Als je door het kerkportaal naar boven kijkt, zie je een groot vierkant met daarop de namen van de edelen die in 1066 met Willem van Normandië naar Engeland overstaken: in de nu verzande haven van Dives begon de vloot van 50.000 man aan de overtocht.

Cabourg ligt tegen Dives aan. Het is een bijzonder aardig badplaatsje met een mooi zandstrand, een lange, hooggelegen boulevard met bloemperken, hotels, sportgelegenheden, een casino, een jachthaven en een centrum voor thalassotherapie. De gezellige hoofdstraat loopt uit op het Grand Hôtel, met prachtige bloemperken op het voorplein. Hier kun je slapen in een kamer waar Proust verbleef, die in Cabourg inspiratie zou hebben opgedaan voor een stukje uit zijn *À la recherche du temps perdu*. Via leuke, kleine weggetjes door weiden en akkers kun je van Cabourg naar Caen rijden.

Caen is een levendige stad met veel cultureel erfgoed. Door de combinatie daarvan met de ligging vlak bij de kust, die behalve het bijbehorende strandvertier ook indrukwekkende getuigenissen biedt van de gebeurtenissen op de invasiestranden, is het een veelzijdige bestemming. In juni 1944 werd de

NOSTALGIE

Het landschap van de Perche is leuk om doorheen te fietsen, als je tenminste niet terugschrikt voor wat klimwerk. Denk er wel aan om voldoende proviand mee te nemen, want al die leuke piepkleine plaatsjes hebben lang niet allemaal een winkel of restaurantje. Je komt hier nog veel van die oude borden als wegwijzers tegen. Het is waarneembaar dat het toerisme gestimuleerd wordt, maar van drukte – ook in het hoogseizoen – is hier weinig te merken en dat is wel zo prettig.

sancekerk Sainte-Trinité, een lage kerk van gele kalksteen met een rood dak. Op het plein bij deze kerk staat voor het stadhuis het ruitersstandbeeld van Willem de Veroveraar, die in 1027 werd geboren in het kasteel dat achter het stadhuis ligt, op een heuvel. Tegen de sokkel van het standbeeld staan de figuren van de eerste zes Normandische hertogen.

Heel aardig is het **Musée des Automates**, waar een Parijse straat uit het begin van deze eeuw is nagebouwd. In de etalages maken bewegende poppen, beren en dergelijke reclame voor allerlei koopwaar.

- > **OFFICE DE TOURISME**, 5, Place Guillaume le Conquérant, www.falaise-tourisme.com.
- > **MUSÉE DES AUTOMATES**, www.automates-avenue.fr.

Kasteel van Falaise

Langs muren met schietgaten en halfronde torens wandel je omhoog naar de kasteelpoort. Je komt dan op een groot plein met grasvelden en brokstukken van muren. Er is alles aan gedaan om van een bezoek een aantrekkelijke en spannende belevenis te maken en met succes. Je kunt een parcours lopen, buitenom, waarbij op verschillende plaatsen allerlei aspecten op spectacu-

Het kasteel van Falaise.

laire wijze worden toegelicht en uitgelegd. Eenmaal binnen ga je werkelijk terug in de tijd, herleeft de geschiedenis van het kasteel en maak je kennis met graven van Normandië en koningen van Engeland. Met een tablet kun je allerlei beelden en gebeurtenissen uit het verleden oproepen: alle moderne middelen zijn aangegrepen voor een spectaculair bezoek.

Op de heuvel staat de ronde donjon tegen de resten van het enorme kasteel. Bij de trap is in de muur een steen aangebracht uit Hastings, die de vriendschap van deze Engelse stad, waar Willem in 1066 de kroon van Engeland veroverde, met Falaise moet symboliseren.

Rond de vierkante opening in de binnenhof zijn enkele vertrekken, onder meer een kapelletje, met op een wandtafel de namen van de ridders die met Willem deelnamen aan de slag bij Hastings. In een hoek van de binnenhof bevindt zich het kamertje waar Willem is geboren.

- > **KASTEEL VAN FALAISE**, www.chateau-guillaume-leconquerant.fr.

Kasteel van Vendeuvre

Vanaf Falaise gaat een kaarsrechte weg richting Saint-Pierre-sur-Dives (20 km). Na circa 15 km ligt links het kasteel van Vendeuvre, in 18de-eeuwse stijl ingericht met gebruiksvoorwerpen, gedekte tafels enzovoort. Het geeft een leuk beeld van het wat deftiger familieleven in die tijd. Maar nog leuker is het aparte **Musée du Mobilier Miniature**, ingericht in de mooie ruimten van de vroegere oranjerie. Hier is een honderdtal miniatuurmeu-

Noordoost-Bretagne

VAN PONTORSON NAAR SAINT-MALO

Dol-de-Bretagne

Als je bij Pontorson, ten zuiden van Mont-Saint-Michel, de Couesnon oversteeft, ben je in Bretagne. Na een rit door een landbouwstreek bereik je het stadje Dol-de-Bretagne. De hoofdstraat, de Grande Rue des Stuarts, is een brede straat met winkels, granieten huizen met arcaden en het stadhuis.

Tegen een muur staat het vergulde beeld van bisschop Samson van York, die het klooster stichtte waaromheen Dol ontstond.

Aan het eind van de Grande Rue des Stuarts ligt rechts een parkje waaraan de **kathedraal** staat. Deze 13de-eeuwse kerk heeft een voorgevel met twee vierkante torens – één onvoltooide –, muren van grote granietblokken, een heel lage vieringtoren en twee mooie zijportalen met beeldhouwwerk. Het 100 m lange gotische interieur heeft prachtige ramen. De doorkijk bij het binnenkomen, met zicht op het fraaie raam in de apsis, is erg indrukwekkend. In de **Cathedraloscope**, naast de kerk, word je ingewijd in de geheimen van de bouw van een kathedraal, door middel van prachtige maquettes. Enkele stappen oostelijk van de kerk begint de Promenade des Douves, een parkje langs de *douves* (vestinggracht), vanwaar je een mooi uitzicht hebt.

Even ten zuiden van Dol kun je de bijna 10 m hoge **menhir van Champ-Dolent** bezoeken, een van de mooiste van Bretagne. Iets verderop, rechts, ligt het **Musée de la Paysannerie**, waar een eeuw Bretons boerenleven wordt uitgebeeld. Een slokje cider aan het eind hoort bij het bezoek.

> **CATHEDRALOSCOPE**, cathedraloscope.com.

> **MUSÉE DE LA PAYSANNERIE**, www.musee-paysannerie.org.

Van Dol naar Cancale

Als je Dol aan de noordkant verlaat, zie je rechts van de weg de Mont Dol, een begroeide granietbult, met daarbovenop een paar ronde windmolens en de Notre-Damekapel.

In Le Vivier, een bekend mosselcentrum, kom je bij de zee. De kustweg naar Cancale loopt over een heerlijke *corniche*, waarvandaan je op het strand kijkt. Aan het water zijn winkels, hotels en terrasjes, oesterbanken en voor de huizen staan kisten met mosselen voor de verkoop. Ook de hoge stad is leuk om te bekijken, op het plein voor de kerk staat een grappige fontein. Een route touristique brengt je langs de rotskust en de Pointe du Grouin naar Saint-Malo. Als je niet langs de kust maar via Saint-Coulomb rijdt, moet je daar even een kijkje nemen in de winkel vol regionale heerlijkheden: Les comptoirs de Saint-Malo (www.comptoirs-saint-malo.com); als je in het centrum bent aangekomen, linksaf.

> **OFFICE DU TOURISME**, 44, Rue du Port,

www.ville-cancale.fr/infos_touristiques_cancale.html.

Gebeeldhouwde rotsen van Rothéneuf

Over een landweggetje rijd je langs ommuurde boerderijen naar het dorp Rothéneuf. Vanaf de Place du Centre volg je de bordjes ‘*Rochers sculptés*’ en kun je afdalen naar de rotspartij aan zee. Daar heeft abbé Fouré van 1870 tot 1895 op 500 m² rots de historie en legende van de rijke piraten-

Noord-Bretagne

De noordkust van Bretagne behoort tot de ruigste van Europa en is voor menigeen het summum van ongerepte natuur. Het is een aaneenschakeling van grillige, ver in zee uitstekende rotspunten en diepe inhammen met schitterende vergezichten. Het blijft een prachtig schouwspel om de golven op de rotsen te zien uiteenspatten, en als dat dan ook nog roze rotsen zijn, zoals bij Perros-Guirec en Plougastel, dan laat dat niemand onberoerd. De overdonderende natuur wordt afgewisseld door sfeervolle vissersdorpjes langs de route. Rijdend langs de kust kun je deels de kustlijn volgen, deels gaat de weg wat verder landinwaarts. De afstand tot de zee blijft echter steeds klein genoeg om snel de branding weer te kunnen zien. Maar ook landinwaarts zijn mooie excursies te maken, waarbij een bezoek aan een of meer calvaires een must is.

< De trap naar de kerk van Brélévenez.

De calvaire in Plougastel-Daoulas.

reik je Le Faou, het beginpunt van de weg over het schiereiland.

Plougastel-Daoulas

Meteen buiten Brest rijd je over de Pont de l'Iroise, die naast de oude Pont d'Albert Louppe is aangelegd, ruim 40 m boven de Elorn, en kijk je over de wijde Rade de Brest. Aan de zuidkant van de oude brug, waar je te voet overheen kunt, ligt een schaduwrijke picknickplek. Op de brug

staan beelden die aan de ene kant bewoners van Brest en aan de andere kant bewoners van Plougastel voorstellen.

Plougastel is bekend om de witte kapjes die bij de traditionele kledij van de vrouwen horen en om zijn lekkere aardbeien: er is zelfs een aardbeienmuseum. Naast de betonnen kerk, met de opengewerkte toren en oude altaren met mooi houtsnijwerk, staat de calvaire uit 1604 met 180 figuren die het leven van Christus uitbeelden. De calvaire is prachtig en heel volledig. Op het kruis van de ene moordenaar naast Christus zit een engeltje en op dat van de andere een duiveltje; onder in de calvaire is een altaar met erboven Christus die opstaat uit het graf.

Het **schiereiland van Plougastel** is nog typisch Bretons platteland: smalle kronkelweggetjes, piepkleine plaatsjes, gegroepeerd rond een simpel kerkje, veel kassen met bloemen en groente. In mei en juni rijden de vrachtwagens met aardbeien af en aan. Er zijn mooie uitzichten bij Kernisi, Le Caro en de Pointe de Kerdéniel.

Daoulas

In het dorp Daoulas staat een merkwaardige enclos paroissial op een hoogte tussen het groen. De 16de-eeuwse, uiterst verweerde triomfpoort met een spits dak, beelden en een klokkentoren leidt naar het kerkhof waar de kleine calvaire staat. Van de vroegere abdijkerk is het 12de-eeuwse westelijke portaal bewaard gebleven; het 17de-eeuwse knekelhuis doet dienst als sacristie. De Sint-Annakapel buiten de enclos heeft een portaal met in een nis beelden van Maria en Sint-Anna. Naast de kerk staat de oude abdij, die nu in gebruik is als museum met vooral tijdelijke exposities. In de tuin ligt de romaanse kloosterhof uit 1167–1173.

Le Faou

Het 16de-eeuwse kerkje van het dorp Le Faou staat op de hoge rivieroever, vooral bij hoogwater heb je er vanaf de overkant een mooi zicht op. Aan

West- en Midden-Bretagne

het plein, omgeven door het raadhuis en grote huizen met granieten raamen deuromlijstingen, staan een paar aardige hotels. Je kunt leuke tochten maken naar het schiereiland Crozon, of het binnenland ingaan via Rumengol, bijvoorbeeld naar de Vallée de l'Aulne. In Le Faou ben je al in het Parc d'Armorique, een beschermd natuurgebied van 125.000 ha, dat het hele schiereiland Crozon beslaat, en zich landinwaarts nog een heel eind uitstrekt.

Naar Crozon

Waar de Aulne in de Rade van Brest uitmondt, ligt **Landévennec**, met de resten van de beroemde abdij Saint-Guénolé uit de 5de eeuw, waar zich de sarcofaag van de legendarische koning Gradlon zou bevinden. In 1958 is er een nieuwe benedictijnerabdij gebouwd, die bekend is om haar gregoriaanse zang. Vanaf de weg langs de Corniche de Térénez ziet u, over de in het water dobberende bootjes heen, de abdij tussen de bomen liggen.

Crozon heeft aan het schiereiland zijn naam gegeven. Van hieruit waaieren de wegen uit naar de punten en kappen: des Espagnols, de Penhir, de Dinan en de la Chèvre.

Port Navalo.

het deftige **raadhuys** uit 1880 met daarvoor het ruitersstandbeeld van Arthur de Richemont, een van de aanvoerders in de Honderdjarige Oorlog en compagnon van Jeanne d'Arc. Hij werd in 1457 hertog van Bretagne, maar stierf een jaar later.

- *MUSÉE DES BEAUX-ARTS en MUSÉE D'HISTOIRE CHÂTEAU-GAILLARD, www.golfedumorbihan.bzh/accueil/a-faire/visites/musees.*

Langs de haven met zijn terrasjes kun je leuk wandelen. In het Parc du Golfe, bij de jachthaven, ligt het **Aquarium**, dat meer dan 50 bassins telt met zo'n 1000 vissen uit alle zeeën. Een andere attractie is de **vlinderserre** (la Papillonneraie).

- *AQUARIUM DE VANNES, aquariumdevannes.fr.*
- *VLINDERSERRE, jardinauxpapillons.com.*

Zo'n 15 km noordoostelijk van Vannes ligt het **Forteresse de Largoët**. Deze imposante ruïnes zijn overgebleven van het kasteel dat toebehoorde aan maarschalk de Rieux, een raadsheer van hertog Frans II en voogd over diens dochter Anne de Bretagne. Toen de troepen van koning Karel VIII in 1488 Bretagne binnenvielen, werden alle kastelen van de maarschalk, waaronder Largoët, vernield. Het indrukwekkendste overblijfsel is de 45 m hoge donjon uit de 14de eeuw, met muren die 6 tot 9 m dik zijn.

Van Vannes naar Port-Navalo

Verlaat Vannes in zuidoostelijke richting en ga na Saint-Léonard rechtsaf, zodat je langs de baai blijft rijden. Bij Saint-Colombier bereik je het schiereiland **Rhuys**, dat de baai aan de zuidzijde afsluit. Op het schiereiland met zijn mediterrane flora zijn tal van oestertwekerijen te bezoeken. Volg de kleine kustweg via **Sarzeau** en het minihaventje Le Logeo. Ga vervolgens naar Le Net en rechtsaf naar de **tumulus van Tumiac**, ook wel butte de César geheten. Van hieraf zou Caesar de zeeslag tegen de Veneten hebben gadeslagen. In elk geval heb je er een mooi uitzicht op de Golfe du Morbihan, de baai van Quiberon en de eilanden. Iets verder, aan de andere kant van de weg, is de tumulus op de in zee uitstekende Pointe du Petit Mont ook een bezoekje waard. Voor je bij de punt komt is links de enorm drukke Port du Crouesty, waar de boten zelfs in etages liggen opgeslagen. Het badplaatsje **Port-Navalo** heeft een klein haventje. De kade wordt aan de noordzijde besloten door de **Pointe de Bilgroix**. Elke twee jaar (oneven jaren) bruist de Golf van activiteiten, tijdens de 'Semaine du Golf', wanneer overal vandaan oude boten zoals schoeners de Golf bezoeken.

Saint-Gildas-de-Rhuys

In de 6de eeuw stichtte de heilige Gildas een klooster in het plaatsje dat nu Saint-Gildas-de-Rhuys heet, aan de zuidkant van het schiereiland. De beroemdste abt was Abelardus.

De **kloosterkerk**, oorspronkelijk gebouwd in de 11de eeuw, dateert in haar huidige vorm grotendeels uit de 16de–17de eeuw. De linkerkant van het romaanse koor is met modillons versierd: een kleine sculptuur stelt een toerenoiscène voor. Binnen staat in ditzelfde mooie romaanse koor een barok altaar met erachter het graf van de heilige Gildas. Verder vallen enkele grafstenen op en twee mooie kapitelen die als wijwatervat gebruikt worden. Er is een rijke schatkamer (trésor).

Port du Crouesty: parkeergarages zijn niet aan auto's voorbehouden...

gekoppeld aan je creditcard, en verkrijgbaar bij de ANWB. Voor meer Informatie over de autoroutes, ook om je route te plannen bijvoorbeeld: www.autoroutes.fr. Overigens worden Autoroutes en Routes Nationales tijdens het hoogseizoen (juli-aug.) intensief gebruikt. Houd dus in die periode rekening met drukte en vertraging, vooral in de weekends.

Bison Futé

In tijden van grote drukte kun je er op bepaalde trajecten voor kiezen de Autoroute te vermijden en een alternatieve route nemen via Routes Nationales en Départementales. Dit zijn de Bison-Futéroutes. Je herkent de borden aan het opschrift 'Bis', de borden zijn okergeel met een zwarte tekst. Er zijn trouwens ook nog oude borden, groen met een witte tekst (www.bison-fute.gouv.fr).

Regels op de Franse wegen

Op autosnelwegen geldt voor motoren en personenauto's (al dan niet met aanhangwagen of caravan) een maximumsnelheid van 130 km/uur (bij regen 110 km/uur), op wegen met gescheiden rijbanen 110 km/uur, op wegen binnen de bebouwde kom 50 km/uur en op de rest 80 km/uur. De voorrangregels op rotondes worden met borden aangegeven. In Frankrijk is het verplicht een veiligheidsvestje in de auto te hebben, dat je in geval van pech moet aantrekken.

Pech

In Frankrijk is er geen wegwachtorganisatie zoals die van de ANWB. Je bent dus aangewezen op de particuliere garagebedrijven. Zet bij pech op de autoroute de auto – als dat kan – zo veel mogelijk rechts op de vluchtstrook. Zet géén gevarendriehoek neer, dat is gevaarlijk om te doen, en ga direct achter de vangrail in de berm staan. Via de praatpalen langs de weg – of door 17 te bellen – kun je contact maken met de CRS (Compagnie Républicaine de Sécurité, de autowegpolitie). Zij zullen allereerst een sleepdienst sturen, om je van de autoroute weg te halen en naar een veilige plek te brengen, meestal bij de garage van de betreffende sleepdienst. Daar kun je dan de ANWB of je verzekering bellen voor het vervolg. Buiten de autowegen kun je het nummer bellen van het steunpunt van de ANWB in Lyon: 04 72 17 12 12.

Bij pech op andere wegen, en buiten de bebouwde kom, moet de gevarendriehoek op ten minste 30 m achter het voertuig worden geplaatst en moet de bestuurder een veiligheidsvestje dragen. Het is dus verplicht zo'n vestje bij je te hebben.

Trein

Een treinreis naar Normandië of Bretagne gaat altijd via Parijs. Met de Thalys ben je daar vanuit Amsterdam binnen 3,5 uur en vanuit Brussel in minder dan 1,5 uur. Je komt aan op het Gare du Nord. Afhankelijk van de plaats van je bestemming kun je ofwel vanaf dat

station verder reizen, of via het Gare Saint Lazare of het Gare Montparnasse.

Gedetailleerde informatie over routes, vertrektijden, reserveringen, prijzen enzovoort kun je krijgen bij reisbureaus of de grotere spoorwegstations. Je kunt ook bellen met NS Internationaal: 030 23 00 0 23, of de websites raadplegen:

- www.ns.nl.
- www.nmbs.be.
- www.sncf.fr.

Ben je van plan veel met de trein te reizen, overweeg dan een Interrail Pass voor Frankrijk aan te schaffen. Daarmee kun binnen een maand 3, 4, 6 of 8 dagen lang door Frankrijk reizen (www.interrail.eu).

Teksten in het verkeer

bouchon
brouillard
déviation
fauchage
fin d'interdiction de dépasser
fin de limitation de vitesse
par pluie, verglas ou brouillard
passage interdit
passage protégé

poids lourds
priorité à droite
priorité aux piétons
rainurage

ralentir, ralentissez
rappel
route barrée
sens unique
trafic perturbé jusqu'à...

Fiets

Op zeer veel plaatsen kun je fietsen huren, maar als je per fiets een flink deel van Normandië of Bretagne wilt verkennen, kun je beter je eigen fiets meenemen. Je kunt je fiets meenemen met de trein (helaas niet in de Thalys), maar er zijn ook speciale fietsbussen. Een goed alternatief is een georganiseerde fietsvakantie, inclusief huurfiets. Alle informatie over fietsaangelegenheden zijn te verkrijgen bij de Fietsvakantiewinkel, winkel@fietsvakantiewinkel.nl, www.fietsvakantiewinkel.nl.

opstopping, file
mist
wegomlegging
bermen worden gemaaid
einde inhaalverbod
einde snelheidsbeperking
bij regen, ijzel of mist
verboden in te rijden
bij een voorrangskruising onder een
waarschuwingsbord: je hebt voorrang
vrachtwagens
rechts heeft voorrang
voetgangers hebben voorrang
waarschuwing voor in het wegdek
aangebrachte lengtegroeven
vaart minderen
herinnering
weg versperd
eenrichtingsverkeer
verkeer ontregeld tot aan...